

გადაწყვეტილება
საქართველოს სახელით

16 დეკემბერი 2019 წელი
თბილისი

ქ.

შესავალი ნაწილი
თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის
მოსამართლე თინათინ ეცადაშვილი
სხდომის მდივანი ნატო ხეაშვილი

მოსარჩე—ე - და--თ ქა---ა

წარმომადგენე—ი - ალ-----ე გი-----ი

მოპასუხე - გე—ა ლა-----ე

წარმომადგენე—ი - ქე-----ე, ნა-----ი

და--ს საგანი - თანხის დაკისრება

აღწერილობითი ნაწილი

1. სასარჩე—ო მოთხოვნა

1.1. მოპასუხე გე—ა ლა-----ეს მოსარჩე—ე და--თ ქა---ას სასარგებლოდ დაეკისროს 38000 (ოცდათვრამეტი ათასი) აშშ დოლარის გადახდა.

სარჩე—ი ეფუძნება შემდეგ ფაქტობრივ გარემოებებს (ს.ფ. 1-2):

2012-2013 წლებში მოსარჩე—ემ გე—ა ლა-----ეს, რომე—თანაც დიდი ხნის მეგობრობა აკავშირებდა სესხის სახით გადასცა 38000 აშშ დოლარი ერთი წლის ვადით. ვინაიდან მოსარჩე—ემ აღნიშნული თანხა დათქმულ ვადაში ვერ დააბრუნა, 2016 წლის 10 თებერვალს აიღო ვალდებულება აღნიშნული თანხის ნაწილ-ნაწილ ეტაპობრივად დაბრუნების თაობაზე.

მიუხედავად აღნიშნული შეთანხმებისა, მოპასუხეს სესხის თანხა არ დაუბრუნებია.

2. მოპასუხის პოზიცია

2.1. მოპასუხემ წარმოდგენილი შესაგებლით სარჩე—ი არ ცნო (ს.ფ. 24-31) და

განმარტა, რომ ის ხანდაზმულია, რადგან მართალია სესხის თანხა აიღო, მაგრამ ზეპირი ხე—შეკრულების დადების თარიღი არასწორად არის მითითებული. მოსარჩე—ის მიერ ადგილი არ ჰქონია თანხის მოთხოვნას და სესხის ხე—შეკრულების დადებიდან გასულია სახე—შეკრულებო ურთიერთობიდან გამომდინარე სამწლიანი ხანდაზმულობის ვადა, შესაბამისად, სასარჩე—ო მოთხოვნა ხანდაზმულია და არ უნდა დაკმაყოფილდეს.

სასამართლო სხდომაზე მოპასუხის წარმომადგენლებმა განმარტეს, რომ სესხის ზეპირი ხე—შეკრულება დაიდო 2011 წე—ს, შესაბამისად, ვალის აღიარების შესახებ ხე—წერილის შედგენის დროს უკვე გასული იყო სასარჩე—ო ხანდაზმულობის ვადა, რაც დამკვიდრებული პრაქტიკით გამორიცხავდა უკვე ხანდაზმულ მოთხოვნაზე ვალის აღიარების ხე—წერილის შედგენას. შესაბამისად სარჩე—ი არ უნდა დაკმაყოფილდეს.

3. ფაქტობრივი გარემოებები

3.1. უდავო ფაქტობრივი გარემოებები

3.1.1. 2012-2013 წლებში მოსარჩე—ე და--თ ქა----ას და მოპასუხე გე—ა ლა-----ეს შორის დაიდო ზეპირი სესხის ხე—შეკრულება, რომლის თანახმად მოსარჩე—ემ მოპასუხეს გადასცა 38000 აშშ დოლარი ერთი წლის ვადით.

სასამართლო ეყრდნობა შემდეგ მტკიცებულებებს:

- მხარეთა ახსნა-განმარტება (სხდომის ოქმი);

3.1.2. 2016 წლის 10 თებერვალს გე—ა ლა-----ემ ვალის აღიარების ხე—წერილით აიღო ვალდებულება 38000 აშშ დოლარის ნაწილ-ნაწილ ეტაპობრივად დაბრუნების თაობაზე.

სასამართლო ეყრდნობა შემდეგ მტკიცებულებებს:

- ვალის აღიარების ხე—წერილი (ს.ფ. 13);

3.1.3. მოპასუხე გე—ა ლა-----ეს სესხად აღებული თანხა არ დაუბრუნებია.

სასამართლო ეყრდნობა შემდეგ მტკიცებულებებს:

- მხარეთა ახსნა-განმარტება.

3.2. დადგენილი სადავო ფაქტობრივი გარემოებები

3.2.1. და--თ ქა----ას მიერ სარჩე—ი აღძრულია ხანდაზმულობის ვადის დაცვით.

სასამართლო ვერ გაიზიარებს მოპასუხის მითითებას, რომ ხანდაზმულობის სამწლიანი ვადა გასულია ვალის აღიარების ხე—წერილის შედგენიდან.

სსკ-ის 138-ე მუხლის შესაბამისად, ხანდაზმულობის ვადის დენა წყდება, თუ უფლებამოსილი პირი შეიტანს სარჩე—ს მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად ან მის დასადგენად, ანდა შეეცდება დაიკმაყოფილოს მოთხოვნა სხვა საშუალებით, როგორცაა სახე—მწიფო ორგანოსათვის ან სასამართლოში განცხადებით მიმართვა მოთხოვნის არსებობის შესახებ, ანდა აღმასრულებე—ი მოქმედების განხორციე—ება, შესაბამისად, გამოიყენება 139-ე და 140-ე მუხლები. ამავე კოდექსის 140-ე მუხლის თანახმად სარჩე—ის შეტანა ხანდაზმულობის ვადის დენის შეწყვეტას არ გამოიწვევს, თუ მოსარჩე—ე უარს იტყვის სარჩე—ზე, ან სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით სარჩე—ი განუხილვე—ად იქნება დატოვებული. თუ უფლებამოსილი პირი ექვსი თვის ვადაში შეიტანს ახალ სარჩე—ს, მაშინ ხანდაზმულობის ვადა შეწყვეტილად ითვლება პირვე—ი სარჩე—ის შეტანის დროიდან.

საქმის განხილვის შედეგად დადგინდა, რომ მოსარჩე—ე და--თ ქა---ამ 2019 წლის იანვრის თვეში გე—ა ლა-----ის და მარინა ლა-----ის წინააღმდეგ აღძრა სარჩე—ი ვალის აღიარების ხე—წერილიდან გამომდინარე თანხის დაკისრების მოთხოვნით. აღნიშნული სარჩე—ი წარმოებაში არ მიიღო სასამართლომ და დაავალა მოსარჩე—ეს დაედგინა და დაეზუსტებინა მოპასუხეთა წრე. და--თ ქა---ამ 6 თვის ვადაში - 2019 წლის 10 აპრილს აღძრა ახალი სარჩე—ი, შესაბამისად, ხანდაზმულობის ვადა შეწყვეტილად ითვლება 2019 წლის იანვრის თვიდან, გე—ა ლა-----ის მიერ ვალის აღიარების ხე—წერილი კი დაიდო 2016 წლის 10 თებერვალს. ამდენად დაცულია ხანდაზმულობის სამწლიანი ვადა.

3.2.2. სასამართლო ასევე ვერ გაიზიარებს მოპასუხის მითითებას იმასთან დაკავშირებით, რომ ზეპირი სესხის ხე—შეკრულება დაიდო 2011 წე—ს და შესაბამისად გასულია სახე—შეკრულებო ურთიერთობიდან გამომდინარე სამწლიანი ხანდაზმულობის ვადა. აღნიშნული კი გამორიცხავს ამ ხანდაზმულობის ვადის შეწყვეტას ვალის აღიარების შესახებ ხე—წერილით.

სასამართლო განმარტავს, რომ საქართვე—ოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 219-ე მუხლის თანახმად მხარეები შეზღუდული არიან ახსნა-განმარტების მოსმენისას წარადგინონ ახალი მტკიცებულებები ან მიუთითონ ახალ გარემოებებზე, რომე—თა შესახებაც არ ყოფილა მითითებული საჩე—სა თუ შესაგებე—ში ამ საქმის მომზადების სტადიაზე, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა მათ შესახებ თა--ს დროზე საპატიო მიზეზით არ იყო განცხადებული.

განსახილვე— შემთხვევაში დადგენილია, რომ მხარეებს შორის სესხის ზეპირი

ხე—შეკრულება დაიდო 2012-2013 წლებში ერთი წლის ვადით. მოპასუხე შესაგებლით სადავოდ გახადა სარჩე—ში მითითებული აღნიშნული ფაქტობრივი გარემოებები, თუმცა რაიმე კონკრეტულ თარიღზე ხე—შეკრულების დადებისა არ მიუთითებია და არც საწინააღდეგო უმტკიცებია. სასამართლოს სხდომაზე კი არ დაეთანხმა სარჩე—ში მითითებულ ფაქტობრივ გარემოებებს და მიუთითა, რომ სესხის ხე—შეკრულება მხარეებს შორის დაიდო 2011 წე—ს. **სასამართლო განმარტავს, რომ** აღნიშნული წარმოადგენს ახალ გარემოებაზე მითითებას, რაც სსსკ-ის 219-ე მუხლის თანახმად ვერ იქნება გაზიარებული სასამართლოს მიერ.

სამოტივაციო ნაწილი

4. შემაჯამებე—ი სასამართლო დასკვნა

სასამართლომ განიხილა და--თ ქა----ას სარჩე—ი, შეისწავლა საქმეში არსებული მასალები და მიიჩნია, რომ საქმეზე დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებები შეესაბამება მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძვლებს.

5. კანონები, რომლებითაც სასამართლომ იხე—მძღვანე—ა

საქართვე—ოს სამოქალაქო კოდექსის 316-317-ე, 327-ე, 341-ე, 128-129-ე, 130-ე, 140-ე მუხლები;

6. სამართლებრივი შეფასება

6.1. საქართვე—ოს სამოქალაქო კოდექსის 316-ე მუხლის პირვე—ი ნაწილის თანახმად, ვალდებულების ძალით კრედიტორი უფლებამოსილია მოსთხოვოს მოვალეს რაიმე მოქმედების შესრულება. შესრულება შეიძლება გამოიხატოს მოქმედებისაგან თა--ს შეკავებაშიც.

ამავე კოდექსის 317-ე მუხლის პირვე—ი ნაწილის შესაბამისად, ვალდებულების წარმოშობისათვის აუცილებე—ია მონაწილეთა შორის ხე—შეკრულება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა ვალდებულება წარმოიშობა ზიანის მიყენების (დე—იქტის), უსაფუძვლო გამდიდრების ან კანონით გათვალისწინებული სხვა საფუძვლებიდან.

ამდენად, ვალდებულების წარმოშობის ერთ-ერთ საფუძვე—ს წარმოადგენს ორი ან მეტი პირის შეთანხმება (ხე—შეკრულება), რომე—იც მიზნად ისახავს კონკრეტული სამართლებრივი შედეგის მიღწევას და იწვევს მხარეთა უფლებებისა და ვალდებულებების წარმოშობას.

განსახილვე— შემთხვევაში და--თ ქა----ა გე—ა ლა-----ისგან ვალდებულების შესრულებას მოითხოვს 2016 წლის 10 თებერვლის ვალის აღიარების ხე—წერილიდან გამომდინარე.

საქართვე—ოს სამოქალაქო კოდექსის 341-ე მუხლის პირვე—ი ნაწილის თანახმად, იმ ხე—შეკრულების ნამდვილობისათვის, რომლითაც აღიარებულ იქნა ვალდებულებითი ურთიერთობის არსებობა (ვალის არსებობის აღიარება), აუცილებე—ია წერილობითი აღიარება.

ხე—წერილიდან დგინდება, რომ მოპასუხე ადასტურებს 38000 აშშ დოლარის ვალის, როგორც ფაქტის არსებობას და უთითებს, რომ მას დააბრუნებს ნაწილ-ნაწილ ეტაპობრივად.

ვინაიდან მხარეებმა მიცემული ახსნა-განმარტების ფარგლებში აღიარეს ადრე არსებული სესხის ხე—შეკრულების შესახებ სასამართლოს მიაჩნია, რომ 2016 წლის 10 თებერვლის ხე—წერილი წარმოადგენს „ვალის დეკლარაციულ“ აღიარებას და არა ვალის არსებობის აღიარებას. ეს უკანასკნე—ი დამოუკიდებე—ი ხე—შეკრულებაა, რომე—იც მოიცავს ხე—შეკრულებისათვის გათვალისწინებულ სავალდებულო ყვე—ა პირობას, მათ შორის თანხის ძირის, სარგებლისა და პირგასამტეხლოს შესახებ ცნობებს (არსებობის შემთვევაში), გადახდის ვადას და წესს. ვინაიდან წარმოდგენილი ხე—წერილით არ არის მითითებული თანხის დაბრუნების ვადა და მითითებულია მხოლოდ, რომ მისის გადახდა მოხდება ნაწილ-ნაწილ ეტაპობრივად, სასამართლო მიიჩნევს მას „დეკლარაციული“ ტიპის აღიარებად.

სსკ-ის 341-ე მუხლის თანახმად, ვალის არსებობის აღიარება ძირითადი ვალდებულებითი ურთიერთობისაგან დამოუკიდებლად ახალ მოთხოვნას ქმნის. ვალის არსებობის აღიარება ძირითადი ვალდებულებითი ურთიერთობის არსებობის სადავოობის შემთხვევაშიც შესრულების ვალდებულებას წარმოშობს და კრედიტორს მოთხოვნის უფლებას ანიჭებს. ამასთან, ვალის აღიარება იმით განსხვავდება ნებისმიერი სხვა ფორმით გათვალისწინებული მოთხოვნის აღიარებისაგან, რომ იგი ახალი ხე—შეკრულებაა და არა სხვა სახე—შეკრულებო ურთიერთობის ფარგლებში ნების გამოვლენა. ვალის არსებობის აღიარება არის ცალმხრივი და აბსტრაქტული ხე—შეკრულება, რომლის თანახმად ერთი მხარე მეორის სასარგებლოდ დამოუკიდებლად კისრულობს გარკვეული მოქმედებების შესრულებას და ამდენად, საკმარისია ერთი პირის მიერ ნების გამოვლენა. აღნიშნული ურთიერთობის შეფასებისას გასათვალისწინებე—ია სსკ-ის 319-ე მუხლის პირვე—ი ნაწილის მეორე წინადადებით აღიარებული ხე—შეკრულების თა—სუფლების პრინციპი, რაც გულისხმობს ხე—შეკრულების დადების თა—სუფლებას და მისი შინაარსის თა—სუფლად განსაზღვრის შესაძლებლობას. ხე—შეკრულების თა—სუფლების პრინციპის ეს უკანასკნე—ი ე—ემენტი ასევე გულისხმობს, რომ მხარეებს შეუძლიათ, დადონ ნებისმიერი ხე—შეკრულება, მათ შორის ისეთიც, რომე—იც არ არის კანონით გათვალისწინებული, მაგრამ არ ეწინააღმდეგება მას. ვალის აღიარება დეკლარაციული (კაუზალური) ხასიათისაა და იგი არსებულ სამართალურ ურთიერთობას ადასტურებს.

„ვალის აღიარების ხე—შეკრულება თა—სი შინაარსითა და გამოხატვის ფორმით

შეიძლება იყოს სხვადასხვა სახის, კერძოდ, კონსტიტუციური ან დეკლარაციული ხასიათის. კონსტიტუციური ხასიათის ვალის არსებობის აღიარებით ხდება ახალი ხე—შეკრულების დადება, რაც იმას ნიშნავს, რომ ვალის აღიარების ხე—შეკრულებით დგინდება ახალი დამოუკიდებელი ვალდებულებით - სამართლებრივი ურთიერთობა, წარმოიშობა ახალი მოთხოვნა, მიუხედავად ძველი ვალდებულებით - სამართლებრივი ურთიერთობის არსებობისა თუ ნამდვილობისა. ახალი ვალდებულებით - სამართლებრივი ურთიერთობის სამართლებრივი ძალა არ არის დამოკიდებული ძველი ვალდებულებით - სამართლებრივი ურთიერთობის სამართლებრივ ძალასა თუ შინაარსზე. სწორედ აღნიშნული სახის ვალის არსებობის აღიარებას ითვალისწინებს სამოქალაქო კოდექსის 341-ე მუხლის პირველი ნაწილი. ვალის არსებობის აღიარება, როგორც ვალდებულების არსებობის დამოუკიდებელი კომპონენტი ხე—წერილის შინაარსიდან უნდა მომდინარეობდეს, კერძოდ, ხე—წერილით პირი უნდა აღიარებდეს გარკვეულ ვალდებულებით სამართლებრივი ურთიერთობის არსებობას და კისრულობდეს მისი შესრულების ვალდებულებას. ვალის არსებობის აღიარების ხე—შეკრულების თა—სებურება სწორედ იმაში მდგომარეობს, რომ მასში ვალდებულების შესრულების მზაობა იკვეთება (იხ. სუსგ №ას-839-890-2011, 8 ნოემბერი, 2011 წელი; იხ. და შეადარე სუსგ №ას-226-213-2015, 18 მაისი, 2015 წ.).

ვალის არსებობის აღიარება წარმოადგენს ცალმხრივ ხე—შეკრულებას, ვინაიდან ამ ხე—შეკრულებით იმ პირს, ვინც აღიარა ვალის არსებობა, წარმოეშობა შესრულების ვალდებულება, ხოლო იმ პირს, რომლის სასარგებლოდაც განხორციელდა ვალის არსებობის აღიარება, უფლება აქვს მოითხოვოს შესრულება. ვალის არსებობის აღიარების ხე—შეკრულება არის აბსტრაქტული ხე—შეკრულება და იგი დამოუკიდებელია ძირითადი ვალდებულებითი ურთიერთობისაგან იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ძირითადი ვალდებულების არსებობა სადავოა. ამდენად, ვალის აღიარების ხე—შეკრულება თავად წარმოადგენს მოთხოვნის უფლების წარმოშობის საფუძველს. ასეთ შემთხვევაში აღიარება წერილობით ფორმას მოითხოვს, იგი უფლებამოსილი პირის წინაშე უნდა იყოს გაცხადებული, მასში მკაფიოდ და არაორაზროვნად უნდა იკვეთებოდეს ნება ვალდებულების აღიარების თაობაზე და რაც მთავარია, მითითებული ვალის აღიარება ხე—შეკრულებაა, რაც იმას ნიშნავს, რომ იგი ცალმხრივი ნების გამოვლენა არ არის. მას ხე—შეკრულების ორივე მხარე უნდა აწერდეს ხე—ს.

არსებობს ვალის აღიარების კიდევ ერთი ფორმა, ე.წ. ვალის დეკლარაციული აღიარება. იგი არ წარმოადგენს ახალ გარიგებას, თუმცა, ადასტურებს არსებულს, იმ სამართლებრივი შედეგებით, რაც მას თან სდევს. დეკლარაციული ვალის აღიარება არ არის ახალი გარიგება, მას არ ჭირდება სპეციალური ფორმის დაცვა, იგი გარიგების ზეპირსიტყვიერ აღიარებაშიც შეიძლება გამოიხატოს. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ვალის დეკლარაციული აღიარება არის მტკიცებულება არსებული სამართალურ ურთიერთობის ფარგლებში შეუსრულებელი ვალდებულების არსებობის თაობაზე (იხ.

თბილისის სააპე—აციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 21 მარტის განჩინება საქმეზე N2ბ/2961-2017).

ვალის „დეკლარაციული“ აღიარების მიხედვითაც დგინდება, რომ მოპასუხემ იკისრა თანხის გადახდის ვალდებულება, თუმცა გადახდის დამადასტურებე—ი მტკიცებულება საქმეში არ წარმოდგენილა. მიუხედავად ამგვარი ვალდებულების მისგან უგულებე—ყოფისა, მოპასუხე მხარემ წარმოადგინა მოთხოვნის განხორციე—ების შემაფერხებე—ი შესაგებე—ი - მიუთითა სახე—შეკრულებო ხანდაზმულობაზე. ე.ი. სასამართლოსათვის მსჯე—ობის საგანს წარმოადგენს განსაზღვროს ხანდაზმულია თუ არა სასარჩე—ო მოთხოვნა.

საქართვე—ოს სამოქალაქო კოდექსის 128-ე მუხლის პირვე—ი ნაწილის თანახმად, სხვა პირისაგან რაიმე მოქმედების შესრულების ან მოქმედებისაგან თა—ს შეკავების მოთხოვნის უფლებაზე ვრცე—დება ხანდაზმულობა.

საქართვე—ოს სამოქალაქო კოდექსის 129-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილების თანახმად, სახე—შეკრულებო მოთხოვნების ხანდაზმულობის ვადა შეადგენს სამ წე—ს, ხოლო უძრავ ნივთებთან დაკავშირებული სახე—შეკრულებო მოთხოვნებისა - ექვს წე—ს. ხანდაზმულობის ვადა იმ მოთხოვნებისა, რომლებიც წარმოიშობა პერიოდულად შესასრულებე—ი ვალდებულებებიდან, სამი წე—ია.

130-ე მუხლის თანახმად, ხანდაზმულობა იწყება მოთხოვნის წარმოშობის მომენტიდან. მოთხოვნის წარმოშობის მომენტად ჩაითვლება დრო, როცა პირმა შეიტყო ან უნდა შეეტყო უფლების დარღვევის შესახებ.

„ხანდაზმულობა“ სამოქალაქო სამართალში გამოხატავს იმ აზრს, რომ რომე—იმე ურთიერთობას, მდგომარეობას, მოვლენას ადგილი ჰქონდა იმდენად დიდი ხნის წინ, რომ ხანგრძლივი დროის გასვლა განსაზღვრული სახით გავლენას ახდენს პირთა უფლებებსა და ვალდებულებებზე (ახვლედიანი, სკ-ის კომენტარი, წიგნი I, მუხ. 128, გვ. 316). სასარჩე—ო ხანდაზმულობაში იგულისხმება დრო, რომლის განმავლობაშიც პირს, ვისი უფლებებიც დარღვეულია, შეუძლია მოითხოვოს თა—სი უფლების იძულებით განხორციე—ება ან დაცვა. ამდენად, უფლებადარღვეული პირისათვის უფლების დაცვა დროის გარკვეულ პერიოდშია შესაძლებე—ი, ხოლო ამ ვადის გასვლის შედეგად მოთხოვნა ხანდაზმულად ჩაითვლება, რაც მოთხოვნის სასარჩე—ო წესით დაცვას (მატერიალურად, და არა პროცესუალურად) გამორიცხავს, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ვალდებული პირი, ხანდაზმულობის ვადის გასვლის მიუხედავად, შესრულებაზე თანახმაა.

ხანდაზმულობის მიზანი მოვალის დაცვა და დროის გასვლის გამო მტკიცების სირთულეებისგან მისი გათა—სუფლებაა. დაცულია ასევე მოვალის ნდობა, რომ მოთხოვნის უფლებები მის წინააღმდეგ არ იქნება გამოყენებული (კროპჰოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, თარგმანი, გვ. 94-95). უფლების სასარჩე—ო წესით დაცვის დროში შეზღუდვა განპირობებულია: 1. სასამართლოს მიერ

ფაქტობრივი გარემოებების დადგენისა და დასაბუთებული გადაწყვეტილების მიღების გამარტივებით; 2. სამოქალაქო ბრუნვის სტაბილურობის დაცვით; 3. დარღვეული უფლების დასაცავად ხანგრძლივი დროის მანძილზე ზომების მიუღებლობა, როგორც წესი, მეტყველებს იმაზე, რომ დაზარალებული ან არ არის საკმარისად დაინტერესებული თა--სი უფლების განხორციელებით ან არ არის დარწმუნებული მოთხოვნის საფუძვლიანობაში; 4. სასარჩეო ხანდაზმულობა ხე--ს უწყობს გარიგებით ნაკისრი ვალდებულების შესრულებას, თა--ანთი უფლებების რეალიზაციის თვალსაზრისით, სამოქალაქო ბრუნვის მონაწილეების აქტიურობის სტიმულირებას ახდენს, აგრეთვე აძლიერებს ორმხრივ კონტროლს ვალდებულების შესრულებაზე (საქ. უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკა სასარჩეო--ო ხანდაზმულობასთან დაკავშირებით, თბილისი, 2009, გვ. 63). ხანდაზმულობა იწვევს არა მოთხოვნის უფლების გაუქმებას, არამედ ანიჭებს მოვალეს მყარ უფლებას, უარი თქვას ვალდებულების შესრულებაზე (კროპკოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, თარგმანი, გვ. 95).

ხანდაზმულობა, როგორც დარღვეული უფლების იძულებით დაცვის ვადა, მჭიდროდაა დაკავშირებული პროცესთან, ვინაიდან უფლების დაცვა სასამართლოში სასარჩეო--ო წესით ხორციელდება. სარჩეო--ი წარმოადგენს უფლების დაცვის საპროცესო საშუალებას (ლილუაშვილი, სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, თბილისი, 2005, გვ. 288), ხოლო ხანდაზმულობა დაცვის ამ საშუალების გამოყენების ვადაა (ძლიერიშვილი, ხანდაზმულობის ვადების გავლენა სარჩეო--ზე, თბილისი, 1997, გვ. 9). მოთხოვნის ხანდაზმულობა სარჩეო--ის წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის საფუძველ--ს არ წარმოადგენს (საქართველო--ს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 186-ე მუხლი) და იგი სარჩეო--ის წარმოებაში მიღების წინაპირობად არ მიიჩნევა. აღნიშნულს განაპირობებს ის გარემოება, რომ კრედიტორს (მოსარჩეო--ეს) შეუძლია, ხანდაზმულობის საწინააღმდეგო ფაქტებზე (ხანდაზმულობის ვადის შეჩერებისა და შეწყვეტის გარემოებებზე) მიუთითოს და მოთხოვნის იძულებით აღსრულებაზე იდაოს. სასამართლო უფლებამოსილია, მხოლოდ საქმის არსებითი განხილვით, ხანდაზმულობის დამადასტურებელ და გამომრიცხავ გარემოებათა დამდგენი მტკიცებულებების სრულყოფილი გამოკვლევისა და ურთიერთშეჯერების შედეგად დაადგინოს, ხანდაზმულია თუ არა მოთხოვნა. ამავდროულად, დისპოზიციურობის პრინციპიდან გამომდინარე, მოპასუხეს შეუძლია ცნოს სარჩეო--ი -- დაეთანხმოს ხანდაზმული მოთხოვნის შესრულებას (სამოქალაქო-საპროცესო კოდექსის 3.2 მუხლი).

ხანდაზმულობის ვადის გასვლა სპობს უფლების იძულებით განხორციელებ--ის შესაძლებლობას მატერიალური და არა პროცესუალური თვალსაზრისით. ხანდაზმულობის ვადის გასვლის მიუხედავად მოთხოვნა განხილულ უნდა იქნეს და თუ გამოირკვევა, რომ არ არსებობს ხანდაზმულობის ვადის შეჩერების ან შეწყვეტის საფუძვლები, მოთხოვნა არ დაკმაყოფილდება (ახვლედიანი, სკ-ის კომენტარი, წიგნი I, 2001, გვ. 317). ამდენად, სასამართლო უფლებამოსილია, მხოლოდ საქმის არსებითი განხილვით, ხანდაზმულობის დამადასტურებელ და გამომრიცხავ გარემოებათა

დამდგენი მტკიცებულებების სრულყოფილი გამოკვლევითა და ურთიერთშეჯერების შედეგად დაადგინოს, ხანდაზმულია თუ არა მოთხოვნა.

ამასთან, თუ ვალდებული პირი შესაგებლით ხანდაზმულობაზე პრეტენზიას არ აცხადებს, მიუხედავად იმისა, მოთხოვნა საფუძვლიანია თუ არა, სასამართლოს გადაწყვეტილება ხანდაზმული მოთხოვნის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის შესახებ საკმარისია, დაეყრდნოს მხოლოდ ხანდაზმულობის ფაქტის დადგენას, ვინაიდან ხანდაზმულობა მოთხოვნას მატერიალურ-სამართლებრივად სპობს.

რაც შეეხება სასარჩეო ხანდაზმულობის გამოთვლის წესს, აღნიშნულს, სასამართლო პრაქტიკით, მაგალითად, თუ საქმის გარემოებებიდან ირკვევა, რომ ხანდაზმულობის ვადის დენა შეწყვეტილი იყო, სასამართლომ გადაწყვეტილება აღნიშნულის გათვალისწინებით უნდა მიიღოს, თუნდაც მხარე ამ საკითხს არ აყენებდეს (საქ. უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკა სასარჩეო ხანდაზმულობასთან დაკავშირებით, თბილისი, 2009, გვ. 6).

მოთხოვნის ხანდაზმულობა ფაქტია და არა სამართლებრივი კვალიფიკაცია, შესაბამისად, მასზე მითითებით სარჩეო—ის უარყოფა მხოლოდ მოვალის (მოპასუხის) უფლებაა, რაც სამოქალაქო პროცესის შეჯიბრებითობის პრინციპიდან გამომდინარე, გამორიცხავს ამ საკითხის სასამართლოს ინიციატივით გამოკვლევას. ამრიგად, სასამართლო მოთხოვნის ხანდაზმულობას იკვლევს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მოპასუხე პირადად ან კანონით შესაგებლის წარდგენაზე უფლებამოსილი პირის მეშვეობით (საქართველო—ოს სამოქალაქო-საპროცესო კოდექსის 93-101-ე მუხლები) მოთხოვნის ხანდაზმულობის საფუძვლით სასარჩეო—მოთხოვნას სათანადო წესით წარდგენილი პასუხით (შესაგებე—ი) უარყოფს.

სსკ-ის 138-ე მუხლის შესაბამისად, ხანდაზმულობის ვადის დენა წყდება, თუ უფლებამოსილი პირი შეიტანს სარჩეო—ს მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად ან მის დასადგენად, ანდა შეეცდება დაიკმაყოფილოს მოთხოვნა სხვა საშუალებით, როგორცაა სახე—მწიფო ორგანოსათვის ან სასამართლოში განცხადებით მიმართვა მოთხოვნის არსებობის შესახებ, ანდა აღმასრულებელი მოქმედების განხორციელება, შესაბამისად, გამოიყენება 139-ე და 140-ე მუხლები. ამავე კოდექსის 140-ე მუხლის თანახმად სარჩეო—ის შეტანა ხანდაზმულობის ვადის დენის შეწყვეტას არ გამოიწვევს, თუ მოსარჩეო—უარს იტყვის სარჩეო—ზე, ან სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით სარჩეო—ი განუხილვე—ად იქნება დატოვებული. თუ უფლებამოსილი პირი ექვსი თვის ვადაში შეიტანს ახალ სარჩეო—ს, მაშინ ხანდაზმულობის ვადა შეწყვეტილად ითვლება პირველი სარჩეო—ის შეტანის დროიდან.

საქმის განხილვის შედეგად დადგინდა, რომ მოსარჩეო—ე და--თ ქა----ამ 2019 წლის იანვრის თვეში გე—ა ლა-----ის და მარინა ლა-----ის წინააღმდეგ აღძრა სარჩეო—ი ვალის აღიარების ხე—წერილიდან გამომდინარე თანხის

დაკისრების მოთხოვნით. აღნიშნული სარჩე—ი წარმოებაში არ მიიღო სასამართლომ და დაავალა მოსაჩე—ეს დაედგინა და დაეზუსტებინა მოპასუხეთა წრე. და--თ ქა----ამ 6 თვის ვადაში - 2019 წლის 10 აპრილს აღძრა ახალი სარჩე—ი, შესაბამისად, ხანდაზმულობის ვადა შეწყვეტილად ითვლება 2019 წლის იანვრის თვიდან, გე—ა ლა-----ის მიერ ვალის აღიარების ხე—წერილი კი დაიდო 2016 წლის 10 თებერვალს. ამდენად დაცულია ხანდაზმულობის სამწლიანი ვადა.

6.2. სამოქალაქო საპროცესო სამართალში მტკიცების საგანს შეადგენს ის გარემოებები, რომლებსაც პროცესუალურ სამართალურთიერთობებში წარმოადგენს სამართლებრივი ფაქტები. მხარეთა მიერ მტკიცების ტვირთის რეალიზებასა და მტკიცების საგნის განსაზღვრას ახასიათებს მჭიდრო ურთიერთკავშირი, რადგანაც სასამართლოში ყოვე—ი კონკრეტული სამოქალაქო საქმის გადაწყვეტა დაკავშირებულია განსაზღვრული ფაქტების დადგენასთან. სწორედ ამიტომ, მტკიცების საგანს პროცესუალურ კანონმდებლობასა და პრაქტიკაში პრინციპული მნიშვნე—ობა აქვს. ასეთივე პრინციპული მნიშვნე—ობის მქონეა პროცესუალური საკითხი მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის განაწილების შესახებ (იხ. ასევე, სუსგ—ები Nას1020-963-2015, 25.11.2015წ; Nას-522-495-2014, 05.06.2015წ. და Nას-1024-982-2014, 28.09.2015წ.).

მტკიცების ვალდებულება (ტვირთი) მხარეთა შორის ნაწილდება საქართვე—ოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 102-ე მუხლის პირვე—ი ნაწილით (**თითოეულმა მხარემ უნდა დამტკიცოს გარემოებანი, რომლებზეც იგიაყარებს თა--ს მოთხოვნებსა და შესაგებე—ს**) დადგენილი ზოგადი წესისა და მატერიალური კოდექსის (ზოგჯერ კი სსკის) ნორმებით გათვალისწინებულ გამონაკლის შემთხვევაში განსაკუთრებული წესით. მატერიალური სამართლის ნორმები (ზოგჯერ კი სსკ-ის) ითვალისწინებს გამონაკლისის ზოგადი წესიდან იმ მხრივ, რომ ამ ნორმებით ფაქტის დამტკიცების ან ფაქტის უარყოფის ვალდებულება არა იმ მხარეს დაეკისრება, რომე—იც ამ ფაქტს ადასტურებს (ამტკიცებს), არამედ მოწინააღმდეგე მხარეს (პრეზუმფცია). მტკიცების ზოგადი წესი მოქმედებს იმ შემთხვევაში, როცა მატერიალური სამართლის (ან სსკის) ნორმებში არ არის სპეციალური მითითება მტკიცების ვალდებულების ანუ ტვირთის განაწილების შესახებ.

სამოქალაქო საქმეზე დასაბუთებული გადაწყვეტილების მიღების ერთადერთი გზა მტკიცებაა, რომლითაც დგინდება საქმისათვის მნიშვნე—ობის მქონე ფაქტობრივი გარემოებები. მტკიცების პროცესში იგულისხმება პროცესის მონაწილე სუბიექტების საქმიანობა, მიმართული საქმის გადაწყვეტისათვის მნიშვნე—ობის მქონე ფაქტების არსებობის ან არარსებობის დასადგენად. პროცესის მონაწილე მხარეთა და სასამართლოს მტკიცებითი საქმიანობა, მოიცავს შემდეგ სტადიებს: მტკიცების საგნის განსაზღვრა; მტკიცებულებათა შეგროვება (მტკიცებულებათა გამოვლენა, მათი შეკრება და სასამართლოში წარდგენა); მტკიცებულებათა სასამართლოში გამოკვლევა; მტკიცებულებათა შეფასება. დამტკიცებას საჭიროებს ის გარემოებები,

რომლებიც ასაბუთებს სასარჩეო მოთხოვნასა და სარჩეო-ის ფაქტობრივ გარემოებებს, მოწინააღმდეგე მხარის მიერ სარჩეო-ის ფაქტობრივი გარემოებებისა და სასარჩეო მოთხოვნის უარყოფას, ასევე, საქმის არსებითი გადაწყვეტისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებები (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება, 24 თებერვალი, 2017 წე-ი, საქმე Nას-1206-1166-2016 წე-ი.).

სადავოდ მიჩნეული უფლების კანონიერება უნდა დამტკიცდეს. მხარეს დარღვეული უფლების დაცვა კონკრეტულ ფაქტებზე დაყრდნობით შეუძლია და ამ ფაქტების მითითება მხარის პრეროგატივაა. საქმის სწორად გადაწყვეტისათვის მნიშვნელობის მქონე ფაქტები, რომე-იც სადავოა, დამტკიცებას საჭიროებს, ხოლო ფაქტების დამტკიცების ტვირთი ფაქტების მიმითითებე- მხარეებს ეკისრებათ. გამონაკლისს წარმოადგენს მატერიალური სამართლით გათვალისწინებული შემთხვევა, როდესაც ფაქტების დამტკიცების ტვირთი ამა თუ იმ ნორმით განსხვავებულადაა მოწესრიგებული. მტკიცების ტვირთის მხარეთა შორის სწორად გადანაწილებას არა მარტო საპროცესო სამართლებრივი, არამედ არსებითი მატერიალურ სამართლებრივი მნიშვნელობაც აქვს, ვინაიდან მხარის მიერ ამ მოვალეობის შეუსრულებლობას ან არაჯეროვნად განხორციელებას, შედეგად მოჰყვება ამავე მხარისათვის უარყოფითი, არახე-საყრე-ი შედეგი (სუსგ, Nას-944-894-2015, 27 ნოემბერი 2015, Nას-315-300-2015, 5 თებერვალი, 2016 წე-ი.). მტკიცების ტვირთის სამართლიანი და ობიექტური განაწილების სტანდარტის მიხედვით, მტკიცების ტვირთი ეკისრება მას, ვინც ამტკიცებს და არა მას, ვინც უარყოფს (სუსგ, Nას-1294-1214-2015, 27 ივნისი, 2016 წე-ი.).

სსკ-ის მე-4 მუხლის თანახმად, სამართალწარმოება მიმდინარეობს შეჯიბრებითობის საფუძვე-ზე. სსკ-ის მე-3 მუხლით, დისპოზიციურობის პრინციპის მიხედვით, დადგენილია შეჯიბრებითობის პრინციპით ფაქტების დადგენა. მტკიცების ტვირთი მხარეებს შორის თანაბრადაა გადანაწილებული, მხარეები თავად განსაზღვრავენ, თუ რომე-ი მტკიცებულებები გამოიყენონ ამა თუ იმ ფაქტობრივი გარემოებების დასადასტურებლად. მოდავე მხარეებმა უნდა წარმოადგინონ მტკიცებულებები, რომლითაც დადგინდება სარჩე-სა და შესაგებე-ში მითითებული გარემოებების უტყუარად არსებობა. დისპოზიციურობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპები გულისხმობს მხარეების ვალდებულებას, წარმოადგინონ სარჩე-ში და შესაგებე-ში მითითებული ფაქტობრივი გარემოებების უფრო მყარი და დამაჯერებე-ი მტკიცებულებები, რითაც სასამართლოს შეუქმნიან საკუთარი პოზიციის სარწმუნო სამართლებრივ საფუძვე-სა და შინაგან რწმენას (სუსგ, Nას-1227-1150-2015, 17.05.2016 წე-ი, Nას-1051-991-2015, 29.12.2015 წე-ი.).

სამოქალაქო სამართალწარმოებაში დამკვიდრებული შეჯიბრებითობის პრინციპი, პირვე-რიგში, გულისხმობს მხარეთა მიერ ფაქტების მითითების სრულ ავტონომიას, რაც შეეხება მათ დამტკიცებას, ეს ის ეტაპია, როდესაც მხარემ მიუთითა სასარჩეო მოთხოვნის საფუძვლად არსებული მატერიალურ-სამართლებრივი ნორმის ყვე-ა ე-ემენტის შესახებ და საკითხი მტკიცების საგანში შემავალი

ფაქტების არსებობა-არარსებობის დადგენას ეხება, რასთანაც ორგანულადაა დაკავშირებული მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის ობიექტური და სამართლიანი განაწილების ურთულესი ამოცანის გადაწყვეტა. ზოგადი წესის თანახმად, თითოეულმა მხარემ უნდა დაამტკიცოს გარემოებანი, რომლებზედაც იგი ამყარებს თავის მოთხოვნებსა და შესაგებე—ს (სუსგ, საქმე Nას-1224-1149-2015, 20 მაისი, 2016 წე—ი.).

განსახილვე— შემთხვევაში მოსარჩე—ემ შეძლო კუთვნილი მტკიცების ტვირთის რეალიზება სათანადო მტკიცებულების წარმოდგენის გზით, რაც სარჩე—ის დაკმაყოფილების საფუძვე—ია.

7. საპროცესო ხარჯები

7.1. სსკ-ს 53.1. მუხლის თანახმად, იმ მხარის მიერ გაღებული ხარჯების გადახდა, რომლის სასარგებლოდაც იქნა გამოტანილი გადაწყვეტილება, ეკისრება მეორე მხარეს, თუნდაც ეს მხარე განთა—სუფლებული იყოს სახე—მწიფო ბიუჯეტში სასამართლო ხარჯების გადახდისაგან. თუ სარჩე—ი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა, მაშინ ამ მუხლში აღნიშნული თანხა მოსარჩე—ეს მიეკუთვნება სარჩე—ის იმ მოთხოვნის პროპორციულად, რომე—იც სასამართლოს გადაწყვეტილებით იქნა დაკმაყოფილებული, ხოლო მოპასუხეს — სარჩე—ის მოთხოვნის იმ ნაწილის პროპორციულად, რომე—ზედაც მოსარჩე—ეს უარი ეთქვა.

ვინაიდან სარჩე—ი დაკმაყოფილდა, მოპასუხეს მოსარჩე—ის სასარგებლოდ უნდა დაეკისროს ამ უკანასკნე—ის მიერ სარჩე—ზე სახე—მწიფო ბაჟის სახით გადახდილი 3000 ლარის ანაზღაურება.

სარეზოლუციო ნაწილი

სასამართლომ იხე—მძღვანე—ა საქართვე—ოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-8, 49-ე, 53-ე, 243-244-ე, 248-ე-249-ე, 257-ე, 259¹-ე, 364-ე, 369-ე მუხლებით და

გ ა დ ა წ ყ ვ ი ტ ა :

1. და--თ ქა---ას სარჩე—ი გე—ა ლა-----ის წინააღმდეგ თანხის დაკისრების მოთხოვნით დაკმაყოფილდეს.

1.1. მოპასუხე გე—ა ლაიძათეს მოსარჩე—ე და--თ ქა---ას სასარგებლოდ დაეკისროს 38000 აშშ დოლარის გადახდა.

2. გე—ა ლა-----ეს მოსარჩე—ის სასარგებლოდ დაეკისროს ამ უკანასკნე—ის მიერ სარჩე—ზე სახე—მწიფო ბაჟის სახით გადახდილი 3000 ლარის ანაზღაურება.

3. გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს თბილისის სააპე—აციო სასამართლოში

დასაბუთებული გადაწყვეტილების ჩაბარებიდან 14 დღის ვადაში, სარეზოლუციო ნაწილის მე-4 პუნქტით გათვალისწინებული წესების დაცვით თბილისის საქალაქო სასამართლოს მეშვეობით.

4. გადაწყვეტილების გასაჩივრების მსურვე—ი მხარე, თუ ის ესწრება გადაწყვეტილების გამოცხადებას ან მისთვის ცნობილია გადაწყვეტილების გამოცხადების თარიღი, ვალდებულია გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილის გამოცხადებიდან არა უადრეს 20 და არა უგვიანეს 30 დღისა, გამოცხადდეს თბილისის საქალაქო სასამართლოში და ჩაიბაროს გადაწყვეტილების ასლი. წინააღმდეგ შემთხვევაში გასაჩივრების ვადის ათვლა დაიწყება გადაწყვეტილების გამოცხადებიდან 30-ე დღეს. ამ ვადის გაგრძელება და აღდგენა დაუშვებელია.

მოსამართლე
ეცადაშვილი

თინათინ